

УДК 338.48

О.І. Лукомська, викладач

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ**О.И. Лукомская**, преподаватель

Ровенский государственный гуманитарный университет, г. Ровно, Украина

СУЩНОСТНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СЕЛЬСКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМА**Oksana Lukomska**, teacher

Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine

ESSENTIAL CHARACTERISTIC OF RURAL GREEN TOURISM

Наведено дефініції поняття «сільський зелений туризм», проаналізовано різні підходи до його визначення вітчизняними й зарубіжними авторами і виділено спільні та відмінні ознаки. У результаті дослідження трактувань категорії «сільський зелений туризм» охарактеризовано принципи та функції сільського зеленого туризму. Обґрунтовано важливість соціального фактора розвитку сільського зеленого туризму. Висвітлено зв'язок із соціальною відповідальністю бізнесу, яка підкреслює взаємозв'язок між економічними, екологічними та соціальними аспектами.

Ключові слова: сільський зелений туризм, сільський туризм, функції, соціально-економічний розвиток, соціально-відповідальність бізнесу.

Приведены дефиниции понятия «сельский зеленый туризм», проанализированы различные подходы к его определению отечественными и зарубежными авторами и выделены общие и отличительные признаки. В результате исследования трактовок категории «сельский зеленый туризм» охарактеризованы принципы и функции сельского зеленого туризма. Обоснована важность социального фактора развития сельского зеленого туризма. Освещена связь с социальной ответственностью бизнеса, которая подчеркивает взаимосвязь между экономическими, экологическими и социальными аспектами.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, сельский туризм, функции, социально-экономическое развитие, социальная ответственность бизнеса.

The article deals with the definitions of the concept "rural green tourism", analysis of different approaches to its determination given by blighty and foreign authors, moreover common and distinctive features are singled out. As a result of research of the category "rural green tourism" interpretations the principles and functions of the rural green tourism are characterized. The importance of the social factor in the development of the rural green tourism is proved. The connection with the social responsibility of business emphasizing the relationship between economic, ecologic and social aspects is highlighted.

Key words: rural green tourism, rural tourism, functions, social and economic development, social responsibility of business.

Постановка проблеми. Процеси соціально-економічних трансформацій, що відбуваються в аграрному секторі економіки України, зумовлюють пошук нових нетрадиційних організаційно-правових форм підприємництва, спрямованих на забезпечення економічного зростання аграрної сфери. Одним із пріоритетних шляхів подолання кризи, що склалась в аграрному секторі, є активізація сільського населення до підприємницької діяльності в невиробничій сфері сільського зеленого туризму (СЗТ). Враховуючи те, що в умовах загальноекономічної кризи економічні і соціальні проблеми села надзвичайно загострилися, широке розповсюдження і розвиток сільського зеленого туризму (як форми активної та ефективної самозайнятості людини) та диверсифікації операційної діяльності агробізнесу є особливо актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості розвитку сільського зеленого туризму відображено в роботах В. Биркович [1], С. Ілляшенко [8], С. Кузик [12], М. Рутинського [19], Н. Скрипник [20], С. Соколенко [21], С. Шахраюк-Онофрей [22] та інших. Соціально орієнтований аспект функціонування СЗТ, як сегмента агробізнесу, досліджували І. Гришова [5], В. Кужель [11], Т. Панюк [17]. Стратегічні напрямки розвитку СЗТ розглядаються у працях В. Васильєва [3], І. Крюкової [10], Ю. Лупенка [13], М. Маліка [14], В. Месель-Веселяка [13], О. Митяй [15]. Окремі аспекти сільського зеленого туризму висвітлені у працях відомих учених у галузях туризмознавства, соціології, зокрема: Ж. Богданової [2], А. Дроздова [7], Ю. Герасименко [4] та інших дослідників.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить велику кількість досліджень і розробок у цій сфері та враховуючи стрімкий розвиток суспільно-економічних відносин, адаптацію підприємств сільського зеленого тури-

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

зму до інноваційного розвитку національної економіки, дискусійними залишаються питання щодо сутності як поняття, так і специфікації процесу сільського зеленого туризму в контексті попередження соціально-економічних конфліктів в аграрній сфері, зайнятості населення та соціальної відповідальності агробізнесу.

Метою цієї роботи є дослідження сутності та місця сільського зеленого туризму в розвитку агробізнесу і його соціальної орієнтації в розбудові цього сектору.

Виклад основного матеріалу. Метою стратегії розвитку форм господарювання та інтеграції сільськогосподарського виробництва є формування збалансованої взаємодоповнюючої диверсифікованої системи господарюючих суб'єктів у сфері сільського господарства, що забезпечує ефективне використання конкурентних переваг галузі, раціональне ведення сільськогосподарського виробництва та використання трудових ресурсів сільської місцевості, сприяння соціально-економічного розвитку сільських територій, збереження кращих історичних традицій та національних уподобань ведення сільського господарства, культурно-етнографічної спадщини. Досягнення стратегічних цілей у сфері розвитку форм господарювання та інтеграції виробництва передбачається здійснити за допомогою формування агроструктур, які за своєю організаційною формою і розміром відповідають аналогам світового ведення сільського господарства [13, с. 42–43]. Як свідчить світова практика, інноваційною формою агробізнесу, яка може забезпечити сталий розвиток аграрної сфери та національної економіки, є сільський зелений туризм.

За даними компанії «Бізнес-ресурс» [9], 35 % міського населення Європи надають перевагу відпочинку на природі, переважно в сільській місцевості. Розвиток сільського («зеленого») туризму не тільки допомагає збереженню природних територій, забезпечує роботою місцеве населення, але й сприяє наповненню бюджетів країн і регіонів. У Франції дохід від нього до загальнодержавного бюджету становить понад 1 млрд євро, а до бюджетів регіонів – 2 млрд євро, в Італії прибуток від зеленого туризму становить 350 млн дол щороку [9]; у бюджеті Сербії він перевищує 100 млн євро, або 15 % надходжень від усіх видів туризму, що розвиваються у країні. У Великобританії 10 % підприємців, що провадять бізнес у сільській місцевості, пропонують послуги у сфері сільського туризму, а в Німеччині – 4 % [16]. За оцінками європейських експертів, із зеленим туризмом пов'язані від 0,5 до 0,9 млн робочих місць, для туристів в Європі може бути надано більше 2 млн місць розташування в сільських садибах. Країни Європейського Союзу отримують прибуток від зеленого туризму 10–20 % загального прибутку туристичної індустрії [3].

Ці дані свідчать про великі перспективи (за належної організації туристичного бізнесу) залучення досить значних цільових груп споживачів, що, у свою чергу, здатне створити передумови для сталого розвитку регіонів України. Проте практика свідчить, що в Україні формування ринку туристичних послуг відбувається безсистемно і неkontrolьовано [8]. Регіональні представництва Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні просувають близько 600 різних садиб загальною місткістю понад 6 тис. місць, які щорічно приймають не менше 800 тис. осіб. Для порівняння: у Польщі агротуризмом займаються близько 12 тис. господарств, у Франції, Англії й Німеччині – не менше 20 тис. у кожній країні. В Україні «приймаюча сторона» в основному зосереджена в традиційних туристичних регіонах Приазов'я та Карпатах, де і сконцентровані приблизно 90 % сільських туристичних садиб [3].

Зважаючи на світовий факт пріоритетності сільського зеленого туризму (про що свідчить вагомий відсоток прибутку від цієї діяльності), дослідження сутності та актуальності для України цієї форми агробізнесу є першочерговим завданням.

Поняття «сільський зелений туризм» (далі СЗТ) у різних контекстах вживається по-різному: сільський туризм, зелений туризм, природний туризм, пригодницький туризм, біотуризм та ін. У сучасній літературі висвітлена широка класифікація різновидів тури-

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

зму: культурно-етнічний, агротуризм, екологічний, розважальний, екстремальний тощо. Для більш чіткого розуміння різниці між ними необхідно звернути увагу на професійний рівень власників об'єктів розміщення. Основна відмінність сільського туризму від туризму звичайного – це те, що туристичні послуги надають особи, які мають інший фах (сільськогосподарські робітники, працівники сфери обслуговування, вчителі) та надають ці послуги в сільській місцевості.

Результатом дослідження поняття «сільський зелений туризм» науковцями є наявність безлічі думок щодо дефініції цієї категорії, деякі з них наведені в табл.

Таблиця

Визначення сільського зеленого туризму з погляду зарубіжних і вітчизняних авторів

	Визначення	Автор, джерело
Зарубіжне визначення	Сільський зелений туризм визначається як спрямована мандрівка в сільську місцевість з метою ознайомлення з місцевою культурою та історією природного середовища, яка не порушує цілісності екосистеми, при цьому робить охорону природних ресурсів вигідною для сільських мешканців	Міжнародна спілка екотуризму [24]
	Сільський зелений туризм визначається як мандрівка з відповідальністю перед навколишнім середовищем відносно незайманих територій з метою вивчення і насолоди природою, що сприяє її охороні, чинить «м'який» вплив на навколишнє середовище, забезпечує активну соціально-економічну участь місцевих мешканців у збереженні природи та отриманні ними переваг від цієї діяльності	Міжнародний Союз охорони природи [23]
	Сільський туризм – це вид туризму, який відбувається в сільських місцевостях (не обов'язково пов'язаний із сільським господарством), наприклад, екскурсійні подорожі	Michał Gazdecki [25]
	Сільськогосподарський туризм є однією з альтернатив для підвищення доходів і потенційної економічної життєздатності малих фермерських господарств та сільських громад	Nilsson P. [26]
	Сільський зелений туризм — складна багатоаспектна діяльність, що включає в себе пішохідні прогулянки, гірські походи та альпінізм, кінні прогулянки, спортивні та оздоровчі подорожі, полювання й рибальство, а також інші, менш спеціалізовані форми туризму	World Tourism Organization UNWTO [27]
Вітчизняне визначення	Сільський зелений туризм – відпочинковий вид сільського туризму, пов'язаний з перебуванням туристів у власному житловому будинку сільського господаря, окремому (гостьовому) будинку або на території особистого селянського (фермерського) господарства	Проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» [18]
	Сільський туризм – стаціонарний відпочинковий вид туризму, що організовується на базі сільських поселень, зокрема, особистих селянських господарств, який передбачає використання місцевих рекреаційних ресурсів з метою проведення різноманітних циклів рекреаційних занять	Ругинський М. [19]
	Сільський (зелений) туризм – певний вид рекреаційної діяльності, який пропонує відпочиваючим відпочинок на природі (озера, лісопарки, дендропарки, ліси, річки, гідропарки) в екологічно чистих сільських місцевостях у приватному житловому секторі	Скрипник Н.Я. [20]
	Сільський (зелений) туризм – специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна і трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, культурної, історичної та етнографічної спадщини	Биркович В.І. [1]
	Сільський зелений туризм – специфічна форма відпочинку на селі, де суб'єктами надання туристичних послуг є не професіонали, а мешканці села – власники особистих, підсобних і фермерських господарств, які опираються на наявні місцеві ресурси	Шахраюк-Онофрей С.І. [22]
Сільський зелений туризм розглядається як один із засобів диверсифікації джерел прибутків сільського населення, компонент комплексного розвитку сільських територій та сільської інфраструктури, а також як один з факторів стратегії подолання бідності в сільській місцевості	Соколенко С.І. [21]	

Джерело: сформовано автором.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Проаналізувавши наявні дефініції поняття «сільський зелений туризм», можна зауважити, що в них наявні лише зовнішні ознаки, тобто розглянуто цей вид туризму тільки з погляду споживача. При цьому відсутні сутнісні ознаки, а саме – не зазначено, що це вид підприємницької діяльності, що це відносини між споживачем послуг і тим, хто їх надає, щодо отримання прибутку одним та понесення витрат іншим. Також автори майже всіх визначень категорії «сільського зеленого туризму» не врахували інтереси місцевого сільського населення та деякі не зважили на екологічну орієнтацію цього виду туризму.

Виходячи з табл., можна визначити основні принципи сільської туристичної діяльності (з поправкою на авторське сприйняття), суть яких полягає в тому, що СЗТ:

- стимулює і задовольняє бажання спілкуватися з природою через цілеспрямовані подорожі по відносно незайманих природних територіях, як правило, національним природним паркам, заповідникам;
- запобігає негативному впливу на природу й культуру та спонукає туроператорів і туристів сприяти охороні природи та соціально-економічному розвитку територій;
- поєднує відпочинок, розваги й екологічне виховання мандрівників і вимагає дотримання досить жорстких правил поведінки, які є принциповою умовою успішного розвитку самої галузі;
- активізує зайнятість місцевого населення і не суперечить його інтересам і соціально-економічному розвитку;
- сільський зелений туризм – складова індустрії туризму, яка виробляє і продає свій турпродукт та отримує від цього прибуток.

Отже, основними цілями СЗТ є: екологічна освіта, підвищення культури взаємин людини з природою, вироблення етичних норм поведінки у природному середовищі, виховання почуття особистої відповідальності за зміни у природі і її окремих елементів, а також відновлення духовних і фізичних сил людини, забезпечення повноцінного відпочинку в умовах природного середовища.

Сільський зелений туризм як багатовимірне суспільно-економічне й культурне явище є серйозним чинником змін як серед учасників туристичного руху, так і на території свого розвитку. Ці зміни можуть розглядатися в кількісних та якісних категоріях. Одним з дослідницьких підходів, який застосовується для опису змін під впливом сільського зеленого туризму, переважно якісного характеру, є функції, які він виконує. Так, Ж.А. Богданова виділяє сім функцій туризму, а саме: рекреаційна, економічна, екологічна, виховна, культурна, соціальна й політична [2, с. 195]. Оскільки сільський зелений туризм є однією з форм туризму, то, відповідно, функції виконує ті ж самі.

Виконуючи рекреаційну функцію, сільський зелений туризм сприяє оздоровленню відпочиваючих, покращенню їхнього фізичного та душевного стану, що позитивно впливає на стан здоров'я та продуктивність людської праці; розширенню кола спілкування, формуванню та розвитку соціально-культурних зв'язків, обміну досвідом; відродженню промислів і традицій українського народу; бережному використанню природо-рекреаційних ресурсів тощо.

Культурна функція здійснюється через ознайомлення з культурою, побутом, традиціями, способом життя сільських мешканців. СЗТ став «послом миру» в розширенні культурно-етичних контактів між міським і сільським населенням.

Просвітницька і виховна функції цього виду туризму поєднані між собою. Внаслідок відновлення туристичних маршрутів, які пов'язані з національно-визвольною боротьбою українського народу, історико-культурною спадщиною українського козацтва, героїчною боротьбою із різними завойовниками тощо, підвищується інтерес до пізнання рідного краю. Це в кінцевому підсумку впливатиме на патріотичне виховання, насамперед, підростаючого покоління.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Екологічна функція сільського зеленого туризму особливо актуальна в сучасних умовах. З одного боку, туризм є споживачем природних ресурсів і своєю діяльністю впливає на її стан, а з іншого – в їх збереженні та раціональному використанні мають бути зацікавлені організатори туризму. Захист туристичних ресурсів та довкілля загалом повинен стати пріоритетним напрямом розвитку туризму [12, с. 10–11]. З огляду на необхідність збереження навколишнього середовища на рівні світових екологічних стандартів суб'єкти туристичного бізнесу на сільських територіях повинні розробляти власні екостратегії, спрямовані на створення якісної екологічно чистої продукції та на збереження і відновлення природних ресурсів. Таким чином, екологічно орієнтована стратегія забезпечить у майбутньому успішність агробізнесу. При цьому повинен дотримуватися традиційний принцип ведення сільського господарства: максимальний урожай сільськогосподарських культур за найменших затрат праці без руйнації природного середовища. Тобто застосування інноваційних інтенсивних технологій виробництва сільськогосподарської продукції також не повинно призводити до порушення екобалансу територій.

У розкритті економічного змісту сільського туризму та його діяльності вагоме значення має врахування мети туристичної подорожі. Адже від мотивації туризму залежатиме не лише формування туристичного попиту, а й отримання бажаних наслідків від реалізації запропонованих послуг. Виконуючи цю функцію сільський зелений туризм сприяє формуванню додаткового доходу в аграрній сфері, активізації підприємницької діяльності селянської родини, ефективному використанню вільних засобів господарства, поліпшенню благоустрою сільських населених пунктів, розширенню можливостей реалізації сільськогосподарської продукції, урізноманітненню спеціалізації фермерських та особистих селянських господарств, стимулюванню розвитку сфери послуг, підвищенню рівня зайнятості сільського населення, активізації торгівлі в регіонах, розвитку інфраструктури села.

Соціальна значущість СЗТ пов'язана зі зміною умов існування людини, ритму її життя і здоров'я. А.В. Дроздов виділяє такі соціальні функції зеленого туризму:

- збагачення туристів життєво важливими загальнокультурними і природничо-науковими екологічними знаннями, у тому числі у сфері особистої та суспільної екологічної безпеки;
- емоційне оздоровлення, позбавлення від «міського» стресу;
- соціалізація світогляду туристів завдяки формуванню їх екологічної культури, що включає нові, важливі для сталого розвитку суспільства ціннісні орієнтації та поведінку, адекватну екологічному імперативу;
- формування толерантного ставлення до незнайомих раніше культур і етносів, до їх способу життя і традицій, адаптованих до природного середовища проживання;
- створення нових робочих місць для місцевого населення;
- зростання добробуту місцевого населення та розвиток професійної освіти, направленої на придбання туристичних та природоохоронних професій;
- розвиток ремесел;
- удосконалення місцевого самоврядування [7].

Для ефективної реалізації цих функцій держава повинна підтримувати СЗТ як пріоритетний напрям розвитку агробізнесу та впроваджувати соціально орієнтовані стратегії його розвитку. На думку О.І. Крюкової, найбільш прийнятною постає стратегія центрованої диверсифікації, яка ґрунтується на концентрації зусиль зелених садиб у спектрі використання наявних можливостей і пошуку додаткових на основі вже функціонуючих туристичних ресурсів. Така стратегія орієнтована на підтримання рівня зростання попиту за рахунок нарощування туристичних потоків і розширення комплексу

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

послуг. Розроблення стратегії та реалізація допоміжних проектів і цільових програм розвитку зеленого туризму сприятиме вирішенню найважливіших соціально-економічних проблем та сформує фундаментальні засади становлення цієї галузі як провідного виду економічної діяльності регіонів [10].

Для стимулювання розвитку сільського туризму важливо врахувати світовий досвід щодо застосування механізмів державної та регіональної підтримки. До них, зокрема, належать: податкові канікули та пільги; надання дешевих кредитів; інформаційна підтримка; зниження мита; прямі субсидії або надання гарантій на інвестиції з метою залучення закордонних інвесторів; участь у проектах ЄС TACIS щодо підтримки «зеленого» туризму [8]. Крім того, привабливість вибору селянином офіційного статусу підприємця має бути підтримана доступністю для нього переваг учасника прозорих ринків продукції та засобів виробництва, поширення на селянське господарство, що набуло підприємницького статусу, переваги одержувача державної допомоги або учасника цільових програм розвитку певних напрямів господарювання, суб'єкта спрощеної системи оподаткування й обліку. Перевагами соціальних зобов'язань особистих селянських господарств мають стати їхня участь у соціально-економічних програмах розвитку територій місцевих громад, прозоре використання залученої робочої сили, участь членів господарства та залучених працівників у системі пенсійного страхування тощо [14].

Саме соціально-економічний фактор постає потужним інструментом формування конкурентоспроможного національного виробництва, капіталізації вітчизняного агропромислового бізнесу та туристичної діяльності, забезпечення сталого економічного зростання, чітко орієнтованого на підвищення добробуту нації. Це потребує вдосконалення наявних механізмів і методів управління агробізнесом (структурним елементом якого є сільський зелений туризм) як з боку окремих суб'єктів господарювання, так і з боку державних інституціональних органів, провідне місце серед яких мають посідати ефективні заходи соціального характеру [11, с. 16].

У цьому розрізі важливою стає роль соціальної відповідальності бізнесу, яка підкреслює взаємозв'язок між економічними, екологічними та соціальними аспектами, які є складовими сталого розвитку підприємств та впливають на їх діяльність [17]. І.Ю. Гришова зазначає, що соціальна відповідальність бізнесу є можливістю трансформації соціальних проблем у додаткову вартість бізнесу за рахунок реалізації його латентних складових і потенціалом нарощування ринкової вартості бізнесу [5]. Тому дослідження соціально орієнтованого аспекту розвитку сільського зеленого туризму вказують на те, що дієвим інструментом реалізації соціальної відповідальності агробізнесу є багатофункціональний розвиток сільських територій, який відбувається через залучення сільськогосподарських виробників до розбудови соціальної інфраструктури села. Крім здійснення виробництва, тобто задоволення потреб споживачів високоякісною сільськогосподарською продукцією, агробізнес покликаний виділяти кошти на розвиток тих територій, де є переваги розвитку сільського зеленого туризму [4, с. 78]. Як зазначає І.Ю. Гришова, одним із векторів реалізації соціально орієнтованого бізнесу є добровільний внесок підприємницького сектору в розвиток суспільства за допомогою використання механізму соціальних інвестицій [6].

Отже, в аграрній сфері повинні продовжитися соціально-економічні перетворення у напрямку розвитку багатокладної економіки на основі різних форм власності і господарювання та становлення підприємництва [15], у тому числі у такому секторі агробізнесу, як сільський зелений туризм. Адже його ефективне функціонування позитивно впливає на вирішення соціально-економічних проблем агробізнесу та туризму, сприяє збереженню селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, а це

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України.

Висновки і пропозиції. Дослідження вчених вказують на необхідність впровадження соціально-економічних стратегій розвитку сільського зеленого туризму, пошуку нових джерел фінансування цього сектору агробізнесу, які передбачають не тільки державні та іноземні потоки капіталовкладень, а й авансування ресурсів через соціальне інвестування підприємництва, зокрема, у сферу сільського туризму. Оскільки його розвиток не тільки сприятиме реалізації альтернативних джерел самозабезпечення аграрного бізнесу в період обмеженості фінансових ресурсів внаслідок сезонності виробництва, а й розширенню кон'юнктури агропромислового ринку в умовах виходу в світовий простір. Це, у свою чергу, забезпечить сталий розвиток аграрної сфери та національної економіки в цілому.

Проведені дослідження свідчать про те, що трансформаційні процеси у сфері агробізнесу та сільського зеленого туризму пов'язані з соціально-економічним, екологічним та культурно-патріотичним аспектами розвитку суб'єктів господарювання та держави. Враховуючи зазначене, сільський зелений туризм доцільно розглядати як інноваційний засіб диверсифікації агробізнесу, який сприяє його сталому розвитку, активізації інвестиційних процесів та конкурентоспроможності аграрної сфери. Наші подальші дослідження будуть спрямовані на структуруванні критеріїв, за допомогою яких в Україні можна було б відрізнити сільський туризм від усіх інших та сегментувати його за формами організації сільського дозвілля.

Список використаних джерел

1. *Биркович В. І.* Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети / В. І. Биркович // Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – № 1 (6). – С. 138–143.
2. *Богданова Ж. А.* Поняття та види туристичної діяльності в Україні / Ж. А. Богданова // Вісник ЖДТУ. Економічні науки: економіка, організація і управління підприємством. – 2009. – № 4 (50). – С. 194–197.
3. *Васильєв В. П.* 15 років сільському зеленому туризму України [Електронний ресурс] / В. П. Васильєв // Дім, сад, город. – 2010. – № 4. – Режим доступу : <http://www.greentour.com.ua/english/node/231>.
4. *Герасименко Ю.* Розвиток сільських територій як інструмент реалізації соціальної відповідальності агробізнесу [Електронний ресурс] / Ю. Герасименко. – Режим доступу : http://www.econf.at.ua/publ/konferencija_2014_10_16_17.
5. *Гришова І. Ю.* Финансовое обеспечение перерабатывающих предприятий в контексте формирования финансовых потоков / И. Ю. Гришова // Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2012. – № 1. – С. 22–24.
6. *Гришова І. Ю.* Соціальні інвестиції як інструмент реалізації соціально-орієнтованого бізнесу / І. Ю. Гришова, Т. С. Шабатура // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2014. – Вип. 4. – С. 183–187.
7. *Дроздов А. В.* Экотуризм: определения, принципы, признаки, формы / А. В. Дроздов // Актуальные проблемы туризма-99. Перспективы развития туризма в южном Подмоскowie : сборник. – М., 1999. – С. 32–41.
8. *Ілляшенко С. М.* «Зелений» туризм як один з напрямів сталого розвитку регіону [Електронний ресурс] / С. М. Ілляшенко, Н. С. Ілляшенко, В. О. Щербаченко // Економіка України. – 2013. – № 8. – С. 33–39. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/EkUk_2013_8_4.pdf.
9. *Как Евросоюз помогает Украине развивать «зеленый» туризм* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.business"resurs.com.ua/index.php?option=com_articles&task=view&id=1622](http://www.business).
10. *Крюкова І. О.* Стратегічні імперативи розвитку зеленого туризму в Південному регіоні України / І. О. Крюкова // Економічний форум. – 2015. – № 1. – С. 69–75.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

11. *Кужель В. В.* Соціальна орієнтація державної підтримки підприємств агропродовольчої сфери / В. В. Кужель // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 5 (15). – С. 15–16.
12. *Кузик С. П.* Географія туризму : навчальний посібник / С. П. Кузик. – К. : Знання, 2011. – 271 с.
13. *Лупенко Ю. О.* Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
14. *Малік М. Й.* Теоретичні засади та напрями трансформації особистих селянських господарств / М. Й. Малік, В. М. Заяць // Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 87.
15. *Митяй О. В.* Перспективні стратегічні напрями розвитку внутрішнього ринку АПК в контексті продовольчої безпеки / О. В. Митяй // Економічний форум. – 2014. – № 4. – С. 12–19.
16. *Национальная ассоциация сельского туризма* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.naturs.ru>.
17. *Панюк Т. П.* Роль соціальної відповідальності бізнесу в діяльності молокопереробних підприємств / Т. П. Панюк // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 2 (2). – С. 87–92.
18. *Проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм»* від 23 жовтня 2003 р. № 4299, внесений народним депутатом України В. Кафарським (перше читання).
19. *Рутинський М.* Сільський туризм / М. Рутинський. – К. : Знання, 2006. – 271 с.
20. *Скрипник Н. Я.* Рекреаційна географія : навч. посіб. / Н. Я. Скрипник, А. М. Сердюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 296 с.
21. *Соколенко С. І.* Особливості діяльності та розвитку об'єктів зеленого туризму у регіонах та проблеми створення міжнародних кластерів у цій галузі [Електронний ресурс] / С. І. Соколенко, М. Д. Бузинський // Все о туризме. – Режим доступа : http://tourlib.net/statti_ukr/sokolenko.htm.
22. *Шахраюк-Онофрей С. І.* Сільський зелений туризм як інструмент ефективного розвитку сільських територій прикордонних регіонів / С. І. Шахраюк-Онофрей // Науково-теоретичний журнал Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2011. – № 2 (26). – С. 43–50.
23. *Ceballos-Lascuráin, Héctor.* 1993b. Ecotourism in Central America. Technical Report for WTO/UNDP. Project CAM790/011.
24. *Ecotourism Society,* 1994. Western D. Defining Ecotourism. In: Ecotourism: A Guide for Planners and Managers. The Ecotourism Society, North Bennington, USA, 1993.
25. *Gazdecki M.* Turystyka przyrodnicza, ekoturystyka, turystyka wiejska, agroturystyka i turystyka kulinarna (NERAF) – definicje, koncepcje, przykłady [Електронний ресурс] / М. Gazdecki. – Режим доступа : http://temporary_downloads/gazdecki_Tour-Salon_prezentacja.pdf.
26. *Nilsson P.* Staying on farms; an ideological background. *Annals of Tourism Research.* – 2002. – № 29. – Р. 7–24.
27. *World Tourism Organization UNWTO* [Електронний ресурс] / Всесвітня туристична організація. – Режим доступа : <http://www2.unwto.org/search/node/rural-green-tourism>.